

díče přesvědčuje a na příkladech jim ukazuje, jak mají rozvíjet dětské nazírání na svět, vytvářet správné představy dítěte o základních jevech okolního života a ovlivňovat jeho počáteční myšlení.

Začíná rozvíjením řeči, pojmenováním předmětů v okolí a pokračuje chápáním vztahů a souvislostí mezi nimi. Do čtyř roků iniciativa bude vycházet od rodičů a po čtvrtém roce budou rodiče vést dítě k samostatnějšímu poznávání věcí a chápání příčin jevů.

V brožurce se rodiče dovědí o úloze pohádek a o jejich vlivu na rozvoj fantazie, řeči i morálního dětského chápání nositelů dobra a vykonavatelů zla. Naproti tomu objasňování skutečností a odpovědi na otázky dětí o věcech, jevech a vztazích není vhodné pomocí smyšlených a nepravdivých výkladů, zvláště přičítaných nadpozemským bytostem a nadpřirozeným silám, ať jde o Mikuláše nebo o padání sněhu či hřmění.

Strašení čertem, bubákem, klekánicí, starým a vousatým mužem s holí apod. může poškodit mladou nervovou soustavu dětí (strach, hrůza, šok). Poškozuje je i tím, že je nepravdivé, např. že komíník přináší štěstí, že přeběhnutí kočky přes cestu věští smůlu, nošení talismanu nás chrání aj. Některé děti pak na to spoléhají místo na svou píli, práci a své snažení.

Ke škodě správného vývoje dětí se zapomíná dosti často na potřebné znalosti, např. co dělají rodiče, jakou mají adresu bytu apod.

Škoda, že autorka dotazy dětí na původ dětí a na rozdíl mezi chlapcem a děvčetem nedoplnila přiměřenými stručnými odpověďmi. Odkázala rodiče na „odborně zpracované publikace“, ale neuvedla ani autora, ani název (str. 61). Věřím, že mínila především odpovědi podle prof. MUDr. Jiřího Fišera (Rodina a škola, č. 5/70, str. 5).

Před závěrem a výčtem vhodné literatury v brožurce najdou rodiče předškolních dětí dobře zpracovanou stať o tom, co a jak mají dětem říkat a jak je správně vést.

Jan Fučík

Ján Grác: Rozumieme deťom a mládeži. SPN, Bratislava, 180 stran, váz. 14 Kčs.

V rodinách i ve školách se nevhodné chování dětí zpravidla posuzuje podle toho, jaké jsou jeho zevní projevy, ale nehledá se vlastní příčina nebo se k ní ani nepřihlíží. Při výchově dětí je však nutné postupovat jako lékař: zjistí-li horečku, hledá její příčinu a tu léčí.

Knížka je rozvržena do 6 kapitol. Autor v nich po rozboru příkladů odhaluje příčinu některých projevů dětí a tím ukazuje, že znát pravou příčinu a pochopit chování dětí je předpokladem správné a citlivé výchovy.

V I. kapitole pojednává o počátečním formování dítěte a dovozuje, že dědičnost nemůžeme ani podceňovat, ani přeceňovat. Pak hovoří o rodinném prostředí a o hračkách a radí, jak máme odpovídat na otázky dětí.

V další kapitole o svérázných projevech dětí a mládeže se autor zmiňuje o pravdomluvnosti dítěte, o bájevné lživosti malých dětí, o lži a fantazii. Rozebírá význam samoty a kolektivu, projevy individuality a sobectví, všímá si paměti dětí a citových zážitků, hodnotí slovní projevy a fyziologické výkyvy i simulování.

O přípravě žáka na vyučování v III. kapitole uvádí autor poznatky, které žákovi pomáhají při učení, jako jsou vhodné podmínky domácího prostředí, doba učení a povzbudivé podněty. Dále se dovíme, jak můžeme učení žáka usměrňovat, a poučíme se o jeho nepozornosti při domácích úlohách.

Velmi cenné a potřebné poznatky získáme v kapitole IV o problémech nežádoucího přizpůsobování dětí a mládeže. Dovíme se, proč chlapci a děvčata začínají kouřit a pozvolna si zvykat na pití alkoholických nápojů, získáme správný návod na pohlavní poučování dětí a na usměrnění pohlavní nevázanosti, nabudeme jasný pohled na problémy odívání mladistvých a dovíme se, proč naše mládež bývá nezdvořilá. Obsáhle nás autor informuje o příčinách chuligánství a čím jeho vznik můžeme předejít.

O některých anatomicko-fyziologických a psychických poruchách dětí se v další kapitole dovíme to podstatné, např. o poruchách pohybových orgánů, o poruchách vnímání a řeči, o dětských neurózách a o mentálních poruchách.

V kapitole VI o výchovném působení na děti a mládež uvádí autor vhodné poučování, nutný příklad dospělých a účinné přesvědčování. Správně informuje o používání odměn a dárek při výchově, o vlivu kritiky, ironie a sugesce. Cenné je poučení o trestech, zvláště o napomenutí, ignorování, zákazu, o pracovních trestech (za trest něco doma udělat nebo vypočítat aj.), o tělesném trestu a klečení.

V závěru autor přesvědčuje rodiče o tom, že své děti mají znát a chápat, vědět o všem, co na ně doléhá, co je trápí, aby na ně mohli účinněji výchovně působit.

Knížka vyjmenovává v seznamu doporučené literatury články a spisy pro další a hlubší poučení o výchově dětí a mládeže. Pro ulehčení orientace v obsahu knihy má připojený věcný rejstřík. Závažný její obsah i srozumitelnost podání ji doporučují jako vydatného a spolehlivého pomocníka rodičům a všem ostatním vychovatelům.

Jan Fučík

Ilona Barkóczy-Jenő Putnok: **Učenie a motivácia**. SPN, Bratislava 1972, 188 stran, 19 Kčs.

V knižnici „Základné pedagogické a psychologické diela“, vydávané Slovenským pedagogickým nakladateľstvom, vyšiel preklad knihy maďarských autorů, zabývajících se základními jevy učení a motivace a jejich vnitřní spojitostí.

Psychologicky i pedagogicky závažná problematika učení a motivace má značný význam nejen pro vyučování, ale též pro výchovu, neboť cíle výchovy rozumové, mravní, pracovní-technické, estetické i tělesné jsou uskutečňovány hlavně prostřednictvím učení.

V úvodních kapitolách je objasněn psychologický pojem učení a jeho druhy (motorické, sensorické, verbální; úmyslné, neúmyslné; mechanické, rozumové). Dále následuje jeho charakteristika jako utváření spojů — podmiňování, které může být klasické nebo instrumentální.

V dalších kapitolách jsou vymezeny rozdíly mezi učením labyrintovým, cílevědomým (uvědoměným) a verbálním. Problematika verbálního učení je zvláště významná pro učitele 1. stupně ZDŠ. Jedna z metod, tzv. „metoda bezprostřední paměti“, se uplatňuje při zjišťování obecných údajů o memorizační schopnosti žáků. V mladším školním věku lze tyto údaje aplikovat při plánování rytmu a vyučovacích metod čtení, psaní a počítání z hlediska individuálních zvláštností žáků.

Význam zapamatování (vštípení) a zapomínání (narušení zapamatovaného obsahu zánikem paměťových stop) je náplní následujících kapitol. Vzájemnému působení učebních procesů (transferu a interferenci), které lze úspěšně využít již u žáků mladšího školního věku, je věnována samostatná kapitola.

Druhá část práce zpracovává problematiku motivace. Od vymezení základních pojmů (potřeba, homeostáze, pohnutka, cíl, tužba) přecházejí autoři k významu dědičnosti pro motivační chování. Dále objasňují psychofyziologické základy motivačního chování, klasifikují prvotní pudy a formy osvojování motivů, při nichž mají značný vliv sociální činitelé.

Zvláště významná pro učitele je ta část publikace, která podrobně analyzuje problematiku různých motivačních činitelů, hlavně však odměny a trestu. Autoři na základě konkrétních příkladů, přejatých z výsledků pokusů zahraničních psychologů, ukazují, co může vzniknout po nevhodném trestu a jaký je význam odměny (známky) v pedagogickém procesu.

Knihy je napsaná hlavně pro ty učitele, kteří již v průběhu studia anebo ve své vlastní pedagogické praxi poznali prospěšnost aplikace psychologických poznatků a mají zájem o hlubší poznání této vědy.

Pavel Bastl

L. I. Božovič: **Ličnosť i jeho formirovanije v dětskom vozrastě**. — **Psychologičeskoje issledovanije** (Osobnost a její utváření v dětském vývoji — Psychologický výzkum). Prosveščeniye, Moskva 1968, str. 464.

Známa sovětská psycholožka, vedoucí laboratoře psychologie výchovy dítěte Psychologického ústavu APV v Moskvě, se ve své nové práci pokouší zobecnit výsledky mnohaletých výzkumů a uvést je v systém.

V první části knihy vymezuje vztah mezi psychologií a pedagogikou, věnuje se teoretickým otázkám osobnosti a promýšlí význam výzkumu osobnosti pro pedagogiku. Detailně se zabývá charakteristikou sociální situace i „hybných sil“ vývoje dítěte a bohatou dokumentací výsledků četných výzkumů provází výklad věkových zákonitostí obsahové stránky osobnosti. Neomezuje se pouze na výsledky sovětské psychologie, ale velkou pozornost věnuje i teoriím osobnosti západních psychologů, kteří kladně ovlivňovali vývoj psychologie. Podle autorčina názoru je to především S. Freud, Lewinova „teorie pole“ a Rogersova teorie. Přistupuje k nim kriticky a ukazuje, co je v jejich díle významné z hlediska psychologické teorie orientované marxisticky.

V utváření osobnosti zdůrazňuje autorka koncepci vztahu (smyslu, významnosti, závažnosti), kterou promýšleli významní sovětské psychologové (V. N. Mjasliščev, A. N. Leontjev aj.). Ve výzkumu osobnosti se snaží odhalit zákonité vztahy existující mezi obrazem života a výchovou dítěte a zvláštnostmi dětské osobnosti. Tento metodologický princip studia zákonitostí v utváření dětské osobnosti v konkrétních podmínkách vývoje proniká i druhou částí významné práce.

Přehledná charakteristika několika pojetí vývojových fází přivádí autorku k úvaze, jaká je úloha zážitku v psy-